

Verklagsreglur til verndar börnum
Forvarnarstefna og viðbrögð vegna gruns um líkamlegt,
andlegt og kynferðislegt ofbeldi gagnvart börnum

Skrefin 7

Verklagsreglur til verndar börnum – Forvarnarstefna og viðbrögð vegna gruns um líkamlegt, andlegt og/eða kynferðislegt ofbeldi gagnvart börnum

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna 19. grein Vernd gegn ofbeldi og vanrækslu

Börn eiga rétt á vernd gegn hvers kyns líkamlegu,
andlegu og kynferðislegu ofbeldi, misnotkun,
skeytingarleysi og vanrækslu, innan eða utan heimilis.

Stjórnvöld skulu veita börnum sem sætt hafa illri
meðferð og fjölskyldum þeirra viðeigandi stuðning.

Skref 1

Gerðu þér grein fyrir staðreyndunum og áhættuþáttum

Þeir sem misnota börn kynferðislega dragast að stöðum þar sem líklegt er að þeir komist í návígi við börn; s.s. í skólum, íþróttafélögum, trúarstarfi, ungmennahreyfingum og tómstundastarfi.

Starfsaðferðir Höfðaskóla:

- Þegar starfsmaður er ráðinn við skólann þarf hann að skila inn sakavottorði.
- Öllu starfsfólki ber skylda til að sækja þau forvarnar- eða fræðslunámskeið sem skólastjórnendur skipuleggja hverju sinni er snúa að því að gera starfsfólk hæfara til þess að hlusta á og horfa eftir einkennum ofbeldis hjá börnum.
- Starfsfólk situr einn vinnufund á hvorri önn fyrir utan formlega fræðslu þar sem verklagsreglur og fræðsluefni er rifjað upp.

Skref 2

Fækkaðu tækifærunum

Yfir 80% af kynferðislegri misnotkun á sér stað í aðstæðum þar sem aðeins er einn fullorðinn og eitt barn.

Starfsaðferðir Höfðaskóla:

- Reynt er eftir fremsta megni að takmarka aðstæður þar sem einn fullorðinn og eitt barn eru saman, þó slíkar aðstæður séu óhjákvæmilegar stöku sinnum.
- Þegar starfsmaður sér fram á að vera einn í rými með barni upplýsir hann samstarfsfólk sitt um það.
- Þegar starfsmaður er einn í rými með barni hefur hann dyrnar opnar ef möguleiki er á því. Ef loka þarf dyrunum upplýsir starfsmaður barnið um það svo barnið hafi tækifæri til að andmæla. Barnið situr nær dyrunum en starfsmaður.
- Foreldrar og forráðamenn eru ávallt velkomnir í skólann og þurfa ekki að gera boð á undan sér.
- Skólastjórnendur taka daglegar gönguferðir um skólann og fylgjast með öllu sem fram fer eftir bestu getu.

Skref 3

Talaðu um það

Börn halda oft misnotkun leyndri – en hægt er að fá þau til að rjúfa þögnina með því að tala opinskátt um þessi málefni.

Skildu af hverju börn segja ekki frá.

Lærðu hvernig börn tjá sig.

Talaðu opinskátt við barnið þitt.

Starfsaðferðir Höfðaskóla:

- Daglegt starf í skólanum byggir á því að gera börn örugg og styrkja sjálfsmynd þeirra. Við lærum að tjá hugsanir okkar og tilfinningar og hlusta á aðra. Ekki er nóg að segja barni að segja frá ef barnið upplifir að ekki sé hlustað á það.
- Ekkert er svo lítilvægt að við tökum ekki mark á því.
- Starfsfólk temur sér að nota rétt orð um kynfæri. Typpi er typpi og píka er píka.
- Börnunum er fært vald, þau mega og geta sagt nei.
- Á hverju skólaári er:
 - börnum á yngsta stigi sýnd myndin *Leyndarmálið*
 - samlestur á yngsta stigi í lok nóvember. Börnin fara heim með bókina *Þetta eru mínir einkastaðir*
 - Unglingadeild sýnd myndin *Fáðu já*.
 - Unglingadeild fær fræðsluna *Sjúk ást* í samvinnu við félagsmiðstöðina.
 - Nemendur á mið- og unglíngastigi fá fræðslu og verkefni af kynfræðsluvefnum.

Fræðsla frá Barnaverndarstofu fyrir yngsta? Kemur hún annað hvert ár? Kynna fyrir nemendum á mið og úlla eitthvað sambærilegt, e.t.v. í samstarfi við félag

Skref 4

Vertu vakandi

*Ekki búast við að merkin séu augljós hjá barni sem sætir kynferðislegri misnotkun.
Merkin eru oft til staðar en þú þarft að koma auga á þau.*

Starfsaðferðir Höfðaskóla

- Starfsfólk Höfðaskóla sækir reglulega námskeið og upprifjunarnámskeið svo það sé vel upplýst um þau einkenni sem börn geta sýnt í tengslum við kynferðislegt ofbeldi. Starfsfólk einsetur sér að þekkja bæði líkamleg og andleg einkenni.
 - Líkamleg einkenni hjá börnum geta verið m.a.:
 - Roði, rispur og bólga í kringum kynfæri
 - Marblettir, rauðir blettir í kringum kynfæri, endaparm eða munn
 - Verkir í kringum kynfæri, endaparm eða munn
 - Vont að pissa
 - Þvagfærasýkingar, útfærð
 - “krónískur” maga- eða höfuðverkur
 - Hafa skal í huga að líkamleg einkenni geta horfið á 48 tímum.
 - Andleg einkenni hjá börnum geta verið m.a.:
 - “of fullkomin” hegðun
 - Skyndileg breytt hegðun t.d. hlédrægni, þunglyndi
 - Óskýranleg reiðiköst, mótprói og uppreisn
 - Kynferðisleg hegðun og talsmáti sem er í engu samræmi við aldur barnsins
 - Talar um sig í neikvæðum og niðrandi tón
- Einkenni ofbeldis eru ekki alltaf sjáanleg og er starfsfólk vel vakandi fyrir frásögnum barna og fylgir þeim eftir.
 - Starfsfólk fær kynningu á hverju hausti um hversu mikið þeir mega fylgja málum eftir.

Skref 5

Búðu þér til áætlun

Kynntu þér hvert þú átt að leita, í hvern þú átt að hringja og hvernig þú átt að bregðast við.

Starfsaðferðir Höfðaskóla:

- Ef grunur vaknar um ofbeldi gagnvart barni er barnið látið njóta vafans og grunsemdir kannaðar.
- Ef barn segir starfsmanni frá ofbeldi er mjög mikilvægt:
 - að starfsmaður haldi ró sinni
 - að starfsmaður hrósi barninu fyrir hugrekkið að segja frá
 - að starfsmaður spyrji opinna spurninga, t.d.:
 - Hvað er það?
 - Viltu segja mér meira?
 - að starfsmaður noti upptökutæki hafi hann tök á því, ef ekki skráir hann viðtalið hjá sér strax að því loknu.
- Í Höfðaskóla starfar sterk liðsheild þar sem fagmennska er höfð að leiðarljósi. Veittur er stuðningur við starfsfólk ef grunsemdir vakna hjá starfsmanni um ofbeldi á barni.
- Samkvæmt barnaverndarlögum er skólanum skylt að tilkynna grun um ofbeldi eða vanrækslu til Barnaverndaryfirvalda / Félags- og skólaþjónustu A-Hún.
- Neyðarlínan **1 1 2** gefur samband við barnaverndaryfirvöld að nóttu sem degi.

Skref 6 Fylgdu grunsemdunum eftir

Framtíðarvelferð barnsins er í húfi.

Starfsaðferðir Höfðaskóla:

- Í 16. og 17. grein barnaverndarlaga nr. 80/2002 er skýrt kveðið á um tilkynningarskyldu almennings auk tilkynningarskyldu þeirra sem afskipti hafa af börnum stöðu sinnar eða starfa vegna.

16. gr.

Tilkynningarskylda almennings.

Hverjum þeim sem hefur ástæðu til að ætla að barn búi við óviðunandi uppeldisaðstæður, verði fyrir áreitni eða ofbeldi eða stofni heilsu sinni og þroska í alvarlega hættu er skylt að tilkynna það barnaverndarnefnd.

Annars er hverjum manni rétt að gera barnaverndarnefnd viðvart um hvert það tilvik sem telja má að hún eigi að láta sig varða.

17. gr.

Tilkynningarskylda þeirra sem afskipti hafa af börnum.

Hverjum þeim sem stöðu sinnar og starfa vegna hefur afskipti af málefnum barna og verður í starfi sínu var við að barn búi við óviðunandi uppeldisskilyrði, verði fyrir áreitni eða ofbeldi eða að barn stofni heilsu sinni og þroska í alvarlega hættu er skylt að gera barnaverndarnefnd viðvart. Sérstaklega er leikskólastjórum, leikskólakennurum, dagmæðrum, skólastjórum, kennurum, prestum, læknum, tannlæknum, ljósmæðrum, hjúkrunarfræðingum, sálfræðingum, félagsráðgjöfum, þroskaþjálfum og þeim sem hafa með höndum félagslega þjónustu eða ráðgjöf skylt að fylgjast með hegðun, uppeldi og aðbúnaði barna eftir því sem við verður komið og gera barnaverndarnefnd viðvart ef ætla má að aðstæður barns séu með þeim hætti sem lýst er í 1. mgr.

Tilkynningarskylda samkvæmt þessari grein gengur framár ákvæðum laga eða siðareglna um þagnarskyldu viðkomandi starfsstétta.

- **Ávallt er tilkynnt í nafni skólans.**
- Tilkynna ber um:
 - Líkamlega og andlega vanörvun og vanrækslu
 - Líkamlegt, andlegt og kynferðislegt ofbeldi
 - Vímuefnaneyslu foreldra
 - Ung börn skilin eftir gæslulaus eða í umsjá annarra barna.
 - Heilsugæslu ekki sinnt þótt um vanheilsu sé að ræða
 - Leiðbeiningum vegna gruns um frávik í þroska ekki sinnt
 - Tíð smáslys sem hægt hefði verið að fyrirbyggja
 - Endurtekna áverka sem barnið á erfitt með að útskýra
 - Lélegan fatnað sem hentar illa aðstæðum
 - Ítrekaða óreglu á mætingum eða barnið er ítrekað sótt of seint eða það gleymist að sækja barnið

- Tilkynna ber ef um viðvarandi ástand er að ræða eða ítrekaða atburði og leiðbeiningar starfsmanna skólans til forráðamanna um úrbætur hafa ekki bætt aðstæður barnsins.
- Ef grunur vaknar hjá starfsmanni um einhver ofangreind atriði ber starfsmanni að tilkynna það til skólastjóra. Mikilvægt er að skrá atvikið niður.
 - Skólastjóri getur leitað ráðgjafar hjá Félags- og skólaþjónustu A-Hún.
 - Ef skólastjóri metur aðstæður þannig að taka eigi málið í formlegt ferli er það gert með tilkynningu til barnaverndaryfirvalda
 - Foreldrar eru upplýstir um tilkynninguna ef við á
- Aldrei má láta barn yfirgefa skólann með foreldri/forráðamanni sem er undir áhrifum vímuefna.

Skref 7

Gerðu eitthvað í málinu

Leggðu þitt af mörkum með því að bjóða fram krafta þína.

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna.

Í 19. grein Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna sem fjallar um vernd gegn ofbeldi og vanrækslu segir að börn eigi rétt á vernd gegn hvers kyns líkamlegu, andlegu og kynferðislegu ofbeldi, misnotkun, skeytingarleysi og vanrækslu, innan eða utan heimilis.

Starfsfólk skólans hefur tekið þá meðvituðu ákvörðun að vernda börn gegn ofbeldi og takast á við ofbeldi af hugrekki og ábyrgð. Meðal annars með því að fyrirbyggja, þekkja og bregðast við kynferðislegri misnotkun barna.